

D 9/11

1 Inledning

A-son, som är verksam vid det registrerade revisionsbolaget X Revision AB, har varit föremål för Revisorsnämndens (RN) periodiskt återkommande kvalitetskontroll, dnr 2009-1574. Kvalitetskontrollen har avsett revisionen av räkenskapsåret 1 januari–31 december 2008 i ett börsnoterat bolag, här kallat bolaget, i vilket X Revision AB innehade revisionsuppdraget och A-son var huvudansvarig revisor. Med anledning av vad som har framkommit i ärendet har RN öppnat detta disciplinärende.

RN har tagit del av A-sons revisionsdokumentation avseende bolaget och det aktuella räkenskapsåret, vilket var X Revision AB:s första räkenskapsår som revisor i bolaget.

Nedan används uttrycket ”revisionsteamet” som ett samlande begrepp för såväl A-son som de övriga personer inom X Revision AB som har arbetat med revisionsuppdraget det aktuella räkenskapsåret.

2 Hantering av finansiella risker (treasury)

2.1 Allmänt om treasury och säkringar

Företag kan vara utsatta för finansiella risker bland annat till följd av affärstransaktioner som innebär att avtal sluts vid en tidpunkt och ska fullgöras i en främmande valuta vid en senare tidpunkt. Mot det osäkerhetsmoment som ligger i risken för värdeförändringar till följd av ändrade valutakurser och räntor säkrar sig många företag genom anskaffande av s.k. säkringsinstrument. Säkringsinstrument är finansiella instrument, till exempel derivat, som används för att skydda företag mot risken för värdeförändringar av ovan nämnt slag i framtida betalningar i utländsk valuta eller sådana värdeförändringar i nettoinvesteringar i utländska företag. De poster som på detta sätt skyddas mot värdeförändringar kallas säkrade poster. Avsikten med säkringarna är att värdeförändringarna hos de säkrade posterna ska vägas upp av motsvarande värdeförändringar hos säkringsinstrumenten och således resultatmässigt neutralisera varandra i företagets redovisning. Ofta hanteras dessa säkringsinstrument av en s.k. treasuryfunktion.

Säkringar kan vara av tre slag: säkringar av verkligt värde, kassaflödessäkringar och säkringar av nettoinvesteringar i utlandsverksamhet. Säkringar av verkligt värde avser att skydda mot förändringar i det verkliga värdet av den säkrade posten, till exempel fordringar och skulder. Kassaflödessäkringar avser att skydda mot risker kopplade till sannolika prognostiserade transaktioner. Som exempel kan nämnas ett framtida inköp som ska betalas i främmande valuta vid en avtalad tidpunkt i framtiden. Säkringar av nettoinvesteringar i utlandsverksamhet kan till exempel avse värdet av ett utländskt dotterbolag vars eget kapital anges i en främmande redovisningsvaluta.

2.2 Riskbedömning

Av handlingarna i ärendet framgår följande.

Det aktuella bolaget är moderbolag i en koncern med svenska och utländska dotterbolag. Räkenskapsåret 2008 omsatte koncernen 6,9 miljarder kr och redovisade en vinst om 115 miljoner kr. Vid räkenskapsårets utgång uppgick koncernens balansomslutning till 5,3 miljarder kr och dess eget kapital till 1,1 miljarder kr.

Bolagets organisation för treasury var uppdelad mellan Sverige och Schweiz på så sätt att transaktioner initierades genom instruktioner från Sverige och sedan genomfördes i Schweiz baserat på instruktionerna. Under räkenskapsåret 2008 hade bolaget förhållandevis stora terminskontrakt och andra säkringar för valuta. Den totala volymen av säkringsinstrument uppgick till ca 3,9 miljarder kr. I sin revisionsplanering identifierade revisionsteamet treasury som ett riskområde. Teamet rapporterade till bolagets revisionsutskott i oktober 2008, beträffande området redovisning av finansiella instrument, att man bedömde sannolikheten för fel som högre än genomsnittlig men att väsentligheten bedömdes lägre än genomsnittlig och att man sammantaget ansåg området vara förknippat med en medelhög risk.

RN har tagit del av A-sons dokumentation avseende hans kontakter med bolagets föregående revisor. Det enda som nämns beträffande treasury är att det finns bra kontroll och bra styrdokument men att finanschefen är nytillträdd och saknar specifik finanserfarenhet och "kan behöva extra stöd".

A-son har uppgett följande.

Vid revisionen tillämpades X Revision AB:s metodik som följer International Standards on Auditing (ISA). Detta medförde att risken för oegentligheter respektive risken för fel hanterades i olika moment i metodiken. Han bedömde att risken för oegentligheter var låg och att risken för väsentliga fel i den finansiella rapporteringen var "specifik men inte förhöjd".

Revisionsteamets bedömning av risken i bolagets redovisning av finansiella instrument som medelhög grundades på en övergripande genomgång av treasuryfunktionens organisation och en genomgång av bolagets policyer och principer. Tidigare revisorer i bolaget hade uppgett att de inte bedömde treasury som något högriskområde och att de bedömde att bolagets kontroller inom treasury var goda. Vidare hade struktur och typ av instrument och säkringar varit oförändrade sedan ett antal år tillbaka. Slutsatsen var att treasuryfunktionen på ett normalt sätt hanterade de risker som koncernen hade. Inget framkom under granskningen som fick revisionsteamet att ändra sin bedömning. Revisionsteamets bedömning diskuterades och "överenskomms" med bolagets koncernledning och revisionsutskott.

Bolaget använde sig huvudsakligen av korta löptider på sina derivatinstrument. Ofta hade över 90 procent löptider under tolv månader. Derivatens verkliga nettovärde var därför relativt lågt i förhållande till volymen. Volymen av finansiella instrument var en faktor som beaktades vid riskbedömningen. Den huvudsakliga bedömningsgrunden var typen av finansiella instrument satt i relation till bolagets verksamhet. Han bedömde att de instrument som bolaget använde sig av var normala med hänsyn till bolagets verksamhet och att komplexiteten inte var hög. Det förekom till exempel inga sammansatta instrument med optionsinslag. Inte heller förekom det några långa löptider som kunde försvåra värderingen. Volymen i sig medförde inte att han bedömde risken för väsentliga fel som förhöjd eftersom volymen ansågs vara normal för den verksamhet som bedrevs i koncernen. Han ansåg att treasuryfunktionen skulle klassificeras som en specifik risk som dock inte var förhöjd avseende risk för väsentliga fel.

Frågan om risk för oegentligheter och fel diskuterades med bolagets föregående revisor. Denne nämnde viss förhöjd risk avseende koncernens verksamhet i några länder, dock ingenting som berörde treasuryverksamheten. I stället ansåg den föregående revisorn att treasuryverksamheten var välkontrollerad. Risken för oegentligheter och fel diskuterades även med

bolagets verkställande direktör, ekonomidirektör och internrevisor, varvid dessa framförde att några oegentligheter eller fel inte hade förekommit inom treasuryverksamheten. Bolagets schweiziska dotterbolag, som till viss del hanterade koncernens treasuryfunktion, reviderades av schweiziska revisorer. Han tog del av deras rapportering, som inte innehöll någon indikation på förhöjd risk för oegentligheter eller fel. Sammantaget ansåg han att risken för oegentligheter och fel inom treasuryverksamheten var låg.

2.3 Granskning av intern kontroll och av säkringarnas effektivitet

Vid genomgång av A-sons dokumentation har RN noterat följande.

I dokumentationen avseende treasuryområdet ingår anteckningar från ett möte som revisionsteamet i planeringsfasen hade med bolagets företrädare. Vid detta möte redovisade företrädarna hur treasuryfunktionen var uppdelad. Bland annat beskrevs att front office-funktionen, dvs. de personer som initierade transaktioner och ingick finansiella avtal, fanns i Sverige, medan det schweiziska dotterbolaget utgjorde back office-funktion, dvs. funktion för bokföring och löpande avstämningar. Av anteckningarna framgår också att dotterbolaget även kunde utföra visst front office-arbete på uppdrag av koncernens finanschef. Revisionsteamet uppmärksammade vid mötet ett fel i redovisningen av kontrakt som rullas, dvs. då flera kortfristiga kontrakt avlöser varandra. Bolagets företrädare uppgav att effektiviteten av säkringarna mättes kvartalsvis och att risken för att man skulle säkra för mycket var liten eftersom endast nettobelopp säkrades. Dokumentationen visar inte om revisionsteamet vid sina kontakter med bolagets företrädare diskuterade kravet i International Accounting Standard IAS 39¹ på att ett bolag som använder säkringsredovisning ska kontrollera effektiviteten både före och efter säkringsperioden.

Vid mötet presenterades också finanschefens sammanställningar som visade att de säkringar som förelåg per den 30 juni 2008 inte översteg de exponeringar som då fanns. Flödessäkringsinformationen i sammanställningarna avsåg motvärdet i kronor för koncernens totala flöden men var inte uppdelad per valuta. Sammanställningarna innehöll ingen information om hur bolaget hade säkerställt kvaliteten i prognoserna om flöden. För säkringarna av eget kapital i utländska dotterbolag, vilka uppgick till ca 4 miljarder kr (inklusive lån i utländsk valuta som användes som säkring), gällde beträffande schweiziska franc att säkringen uppgick till ca 2 miljarder kr och att säkrat eget kapital översteg säkringen med 2 miljoner kr. Vad slutligen avser kontroll av att säkringarna var effektiva med avseende på samvariation, dvs. att de säkrade posternas värde och säkringarnas värde inte avvek alltför mycket från varandra, jämförde revisionsteamet dagkursvärdet för utestående kontrakt med vad som redovisades, dvs. terminskursen. Mötet utmynnade i en preliminär slutsats att bolagets treasuryfunktion var tillfredsställande för att stödja verksamheten även om det fanns utrymme för förbättringar.

I en skrivelse i november 2008 till företrädare för bolaget framförde revisionsteamet bland annat att IAS 39 ställer krav på dokumentation rörande säkringsredovisning, att resultateffekten vid rullningstillfällen inte ska redovisas i resultatet förrän den transaktion som säkringen avser inträffar, att flödessäkringar ska resultatföras när transaktionen inträffar samt att ytterligare resultat från värdeförändringar på det säkrande terminskontraktet från denna tidpunkt och fram till betalningstidpunkten ska resultatföras löpande. Vidare framhölls att marknadsvärdet av terminskontrakt beräknades i ett särskilt system för säkringsredovisning, här kallat C-systemet, men att det enligt uppgift inte skedde någon avstämning av marknadsvärdet mot extern bekräftelse för att bekräfta värderingarna. Dessa noteringar utmynnade i följande slutsats i skrivelsen:

---

¹ IAS 39 Finansiella instrument: Redovisning och värdering.

”Ovanstående noteringar är av olika karaktär och väsentlighet men sammantaget är det vår bedömning att säkringsrutinerna för [bolaget] fungerar tillfredsställande”.

Av anteckningar i dokumentationen framgår vidare att treasuryfunktionen i koncernen var uppdelad på två dotterbolag, ett schweiziskt och ett svenskt, samt att back office-funktionen rörande treasury sköttes av personal från ett fristående schweiziskt bolag. Revisionsteamet har antecknat att externa affärer initierades av finanschefen men att en person från det fristående schweiziska bolaget vid behov kunde handla på eget initiativ. I en bilaga till koncernens finanspolicy anges beträffande transaktioner i derivatinstrument, valutaväxlingar, terminer m.m. att behörighet att genomföra affärer tillkom finanschefen eller handlare från det fristående schweiziska bolaget. Vidare anges å ena sidan att handlare från det fristående schweiziska bolaget inte fick ingå affärer som förändrar koncernens valutaposition, å andra sidan att detta kunde ske efter instruktion av finanschefen. Personal från det fristående schweiziska bolaget skötte de båda dotterbolagens administration och redovisning.

RN har förelagt A-son att redogöra för granskningen av den interna kontrollen avseende treasuryverksamheten. Vidare har han förelagts att ange om revisionsteamet granskade att bolaget hade förvässat sig om och dokumenterat att säkringarna var effektiva, att i så fall redogöra för genomförandet och resultatet av denna granskning samt att inge dokumentationen av granskningen.

A-son har anfört följande.

Revisionsteamet gick igenom den interna kontrollen. Teamet granskade en avstämning mellan instruktioner som hade getts från Sverige till Schweiz och gjorda affärer samt en avstämning av ingångna kontrakt eller lån mot exponering. Vidare granskade teamet att kontrakten var effektiva som säkringar. Dessa åtgärder är inte dokumenterade. I en skriftlig rapport till bolaget redovisade teamet att effektiviteten i säkringarna var kontrollerad.

Under sommaren och hösten 2008 hade revisionsteamet ett flertal möten med ansvariga personer för treasuryfunktionen, och slutsatsen var att denna fungerade tillfredsställande. I samband med utvärderingen av den interna kontrollen avseende treasuryfunktionen genomgicks även en rapport avseende intern kontroll inom treasuryområdet som hade avgetts år 2007 av den revisionsbyrå i Schweiz som koncernen tidigare hade anlitat. Det fanns ingenting i den rapporten som indikerade att den interna kontrollen inte skulle fungera tillfredsställande.

Frågan om intern kontroll diskuterades också med den föregående revisorn i bolaget. Inte heller vid den diskussionen framkom något som indikerade brister i den interna kontrollen. Härutöver genomgicks även fullmakter, arbetsinstruktioner för den verkställande direktören och styrelsen samt bolagets egen uppföljning av den interna kontrollen. Baserat på ovanstående skapade teamet sig en god bild av den interna kontrollen avseende treasuryverksamheten.

Treasuryverksamheten var uppdelad så att finansverksamheten i Sverige utgjorde front office medan det schweiziska dotterbolaget ansvarade för koncernens back office-funktion. Dotterbolaget hyrde in personal från det fristående schweiziska bolaget för att utföra administration och back office-arbete. Granskningen av den interna kontrollen avseende treasuryverksamheten utfördes både av revisionsbyrån i Sverige och av byråkedjans schweiziska revisionsföretag. Det schweiziska revisionsteamet hade instruerats av det svenska teamet att göra en s.k. full audit, vilket innebär att även den interna kontrollen granskas åtminstone beträffande ”Design and implementation” avseende väsentliga processer, dvs. genomgång av utformningen av den interna kontrollen och hur den är avsedd att fungera. Den enda väsentliga processen i det schweiziska dotterbolaget var treasuryprocessen. Granskningen av back office-rutinen skedde i samband med revisionen av det schweiziska dotterbolaget. Det schweiziska revisionsteamet avrapporterade sin granskning till det svenska teamet vid två tillfällen, i november 2008 och i januari 2009, och lyfte i avrapporteringen inte fram några brister av väsentlig karaktär avseende den interna kontrollen. Rapporteringen bekräftade att dotterbolaget efterlevde schweiziska krav

på intern kontroll, vilket de schweiziska revisorerna även bekräftade i dotterbolagets revisionsberättelse.

Det svenska dotterbolaget utgjorde en internbank som stödde övriga dotterbolag med intern finansiering. Även detta dotterbolag använde personal från det fristående schweiziska bolaget för administration och backoffice-funktion.

I ett kompletterande yttrande till RN har A-son lämnat ytterligare upplysningar om den interna kontrollen av treasuryfunktionen och därvid uppgett följande. Löpande transaktioner avseende finansiella instrument initieras av finanschefen i Sverige genom kontakt med banken. När banken har registrerat transaktionerna, skickar den en bekräftelse till en extern avstämningsplattform. Vidare skickar finanschefen information om transaktionerna till back office-funktionen i Schweiz, som därefter registrerar transaktionerna i C-systemet. Back office-funktionen för även in transaktionerna i den externa avstämningsplattformen, varefter en automatisk matchning sker. Eventuella avvikelser utreds av både banken och back office-funktionen. Back office-funktionen ansvarar även för löpande bokningar i redovisningen samt upprättar veckovis rapporter över genomförda transaktioner. Rapporterna granskas och signeras av koncernens CFO och finanschef och återsänds därefter till back office-funktionen. Finanschefen gör löpande sammanställningar av flödes- och balansexponering, likviditet, kreditutrymme, räntebindningstid samt kreditavtalens återstående genomsnittliga löptid. För dessa sammanställningar får han information från back office-funktionen om ingångna kontrakt och från respektive dotterbolag om framtida flöden i respektive valutor samt från den månatliga finansiella koncernrapporteringen.

Det svenska revisionsteamet hade under sommaren och hösten 2008 möten med bland andra chefen för treasuryverksamheten och gick därvid igenom treasuryfunktionens avrapportering för att säkerställa att verksamheten bedrevs enligt gällande riktlinjer. Bland annat kontrollerades räntebindningstid, flödesexponering samt omräkningsexponering mot bolagets underliggande beräkningar och källdokument. Teamet gick igenom bolagets rapportering till ledningen och styrelsen. Vidare gjorde teamet bedömningen att instrumenten utgjordes endast av godkända ränte- och valutainstrument samt att ansvarsfördelningen mellan front office- och back office-funktionerna var tillfredsställande och låg till grund för en god intern kontroll. Då teamet i sin skrivelse till bolagets företrädare som sin sammantagna bedömning angav att säkringsredovisningen för bolaget fungerade tillfredsställande, innefattade detta även den interna kontrollmiljön.

Den granskning som utfördes av revisionsteamet i Sverige och Schweiz gav en god bild av hur den interna kontrollmiljön i bolagets treasuryfunktion var uppbyggd. A-sons slutsats var att de mest kritiska interna kontrollerna hade utvärderats i den omfattning som krävdes med beaktande av att risken inom treasuryfunktionen inte bedömdes som förhöjd avseende väsentliga fel.

Vid revisionen av det efterföljande räkenskapsåret, dvs. räkenskapsåret 2009, anlätades en av revisionsbyråns experter på treasury. Denne drog slutsatsen att redovisningen för räkenskapsåret 2008 inte var felaktig.

Vad därefter avser säkringarnas effektivitet har A-son anfört följande.

Bolaget mätte effektiviteten i säkringarna kvartalsvis. Säkringen skedde per valutapar. För kassaflödessäkringarna tog bolaget in prognoser varje kvartal. Revisionsteamet bedömde effektiviteten genom att ta del av och granska bolagets egna framåtriktade effektivitetsbedömningar. Såvitt avsåg kassaflödessäkringar av framtida valutaflöden, omfattade dessa bedömningar en jämförelse mellan prognoser över framtida flöden och därtill kopplade säkringsinstrument nedbrutet per valuta.

Bolaget gjorde även kvartalsvis en uppföljning av utfallet av kassaflödessakringarna som innebar en jämförelse mellan faktiska flöden och säkringskontrakt som hade förfallit under perioden. I samband med granskningen tog revisionsteamet del av denna uppföljning som en del i bedömningen av framtidsprognosernas tillförlitlighet. Teamet tog också del av bolagets effektivitetsmätningar för årets tre första kvartal. Eftersom historiken visade att säkringarna var effektiva och teamet fann att rutinen kring prognostisering av framtida kassaflöden med tillhörande säkringar fungerade väl bedömde han att säkringsrutinerna fungerade tillfredsställande och att kriterierna för säkringsredovisning var uppfyllda.

Vid granskningen av periodbokslutet per den 30 september 2008 substansgranskades redovisningen av bolagets valutasäkringar av nettoinvesteringar i utlandsverksamheter, s.k. equity hedge. Detta gjordes dels som en granskning av periodbokslutet, dels som en del av planeringen av den fortsatta revisionsinsatsen. Därvid testades och bekräftades den förståelse som teamet tidigare hade fått avseende treasuryverksamheten i allmänhet och säkringsredovisning specifikt. I samband med denna granskning ”spårades marknadsvärdering mot underlag [C-systemet]” och genomfördes kontrollberäkning samt ”insparning mot bokning i koncernredovisningen”. Bolagets equity hedge bestod huvudsakligen av säkring av nettotillgångar i schweiziska franc. Vid granskningen av säkringsdokumentationen för årets tre första kvartal kunde konstateras att det rådde en stark samvariation mellan det säkrade beloppet och säkringen samt att marginalen vid respektive tillfälle var liten men utan att resultera i en översäkring. Bolagets företrädare var väl medvetna om den låga marginalen i säkringarna. Företrädarna bedömde att risken för översäkring var låg då säkringen bevakades löpande. Bolaget gjorde en löpande uppföljning av sin equity hedge och rapporterade kvartalsvis till styrelsen om hur säkringsinstrumenten förhöll sig till de säkrade posterna. Baserat på bolagets kvartalsvisa uppföljningar av dess equity hedge samt förståelse för hur bolaget arbetade delade revisionsteamet bolagets uppfattning att risken för översäkring var låg.

I samband med granskningen av periodbokslutet per den 30 september 2008 noterades en avvikelse om 2 miljoner kr för hantering av förlängning av terminskontrakt. Vid avrapportering till företagsledningen i oktober 2008 diskuterades avvikelsen och koncernens hantering av förlängning av terminskontrakt. A-sons samlade bedömning var att den noterade felaktigheten inte utgjorde ett materiellt fel, och den påverkade därför varken granskningsinsatsen eller rapporteringen över periodbokslutet.

I det vidare arbetet under hösten 2008 noterade revisionsteamet att noteringen ovan inte utgjorde någon felaktighet eftersom rullning av terminskontrakt huvudsakligen sker av sådana kontrakt som löpande ska värderas och redovisas i resultaträkningen. Han bedömde därför att rullningen av terminskontrakt inte kunde medföra ett väsentligt fel i årsbokslutet per den 31 december 2008.

Han rapporterade i november 2008 till koncernledningen att rutinen fungerade tillfredsställande och att det inte förelåg någon risk för materiella fel. Han konstaterade i rapporten att säkringsredovisningen fungerade tillfredsställande, vilket bland annat innebar att bolaget både före och efter säkringsperioden förvissade sig om att säkringarna var effektiva.

Hans sammanfattande bedömning är att revisionsteamets granskning var tillräcklig för att kunna bedöma om kriterierna för säkringsredovisning var uppfyllda.

Vad beträffar equity hedge har han i ett senare yttrande tillagt att han tog del av säkringsdokumentation för samtliga kvartal och då kunde konstatera att det rådde stark samvariation mellan säkring och säkrat belopp.

2.4 RN:s bedömning

A-son har uppgett att den metodik som har tillämpats vid revisionen har följt ISA. Eftersom tillämpning av ISA inte är obligatoriskt vid revision av räkenskapsår som påbörjats före den 1 januari 2011, gör RN sin bedömning i förhållande både till ISA och till Revisionsstandard i Sverige RS.

Enligt god revisionssed ska en revisor planera och genomföra sin revision med en professionellt skeptisk inställning och vara medveten om risken för att det kan finnas omständigheter som gör att årsredovisningen innehåller väsentliga felaktigheter. På grundval av riskbedömningen ska revisorn genomföra en granskning som ger betryggande säkerhet för att felaktiga uppgifter som är väsentliga för årsredovisningen som helhet upptäcks. Revisorn ska använda sitt professionella omdöme för att bedöma revisionsrisken och utforma granskningsåtgärder som säkerställer att risken minskar till en nivå som är godtagbart låg.

Vad gäller granskning av intern kontroll följer av Revisionsstandard i Sverige RS 400 Riskbedömning och intern kontroll, p. 2, att en revisor vid sin revision ska skaffa sig tillräckligt med förståelse av redovisningssystem och system för intern kontroll för att kunna planera revisionen och utforma en effektiv ansats för denna. Av ISA 315 punkterna 12 och A42 följer att en revisor ska skaffa sig förståelse av den interna kontroll som är relevant för revisionen samt att detta hjälper revisorn att identifiera förhållanden som påverkar riskerna för väsentliga felaktigheter och att utforma sina granskningsåtgärder.

RN konstaterar till att börja med att treasuryfunktionen hanterade mycket stora volymer av säkringsinstrument samt att finanschefen enligt uppgift från föregående revisor var ny på posten och saknade specifik finanserfarenhet. Vidare kan konstateras att regelverket i IAS 39 om finansiella instrument är komplext och att hantering av likvida medel normalt innefattar en inneboende risk. Dessa förhållanden stod klara för A-son redan vid planeringen av revisionen. Till detta kommer att koncernens organisation rörande treasury var komplex med flera inblandade bolag. Beträffande de stora volymerna av säkringsinstrument har A-son uppgett att dessa i sig inte gjorde att han ansåg risken för väsentliga fel som förhöjd eftersom de ansågs vara normala för koncernens verksamhet. RN finner dock att de stora volymerna som sådana utgjorde en avsevärd riskfaktor. Anledningen till detta är de betydande beloppsmässiga konsekvenser som medvetna eller omedvetna fel inom detta område skulle kunna få för koncernen. Även om de stora volymerna inte ökade sannolikheten för fel medförde de att de ekonomiska effekterna för koncernen av eventuella förekommande fel skulle ha blivit mycket kännbara.

Sammantaget finner RN att de här nämnda förhållandena borde ha föranlett A-son att i sin riskbedömning utgå från att den inneboende risken i treasuryfunktionen var hög och att det därmed även ankom på honom att vidta åtgärder för att reducera revisionsrisken till en acceptabel nivå. Detta hade kunnat göras genom en utförlig granskning av den interna kontrollen för att bilda sig en välgrundad uppfattning om i vilken utsträckning man kunde förlita sig på denna. Tillförlitligheten i den interna kontrollen är en avgörande faktor vid bedömningen av hur omfattande substansgranskning som måste göras. Ett annat sätt för att reducera revisionsrisken till en acceptabel nivå är att företa en utvidgad substansgranskning. Att någon sådan skulle ha ägt rum har emellertid inte gjorts gällande. Det ankom således på A-son att utföra en grundlig granskning av den interna kontrollen avseende treasuryfunktionen. I detta avseende gör RN följande bedömning.

Såvitt framgår av A-sons dokumentation bestod hans granskning av den interna kontrollen avseende treasury huvudsakligen i att ta del av bolagets rapportering samt redogörelser från bolagets företrädare. Någon kritisk granskning av dessa uppgifter synes inte ha ägt rum. Granskningen förefaller ha tagit sikte på endast hur bolagets rutiner var avsedda att fungera och inte den praktiska tillämpningen av dessa rutiner. Vissa kontroller skedde mot C-systemet, men

A-son vidtog inte några åtgärder för att förvissa sig om att C-systemet var fullständigt och innehöll rätt kurser och finansiella data. Som han själv har påtalat i en promemoria till bolaget skedde det inte någon avstämning mellan de beräkningar som C-systemet bygger på och extern information. Han har visserligen gjort gällande att vissa kontroller utfördes av back office-funktionen i Schweiz. Det finns emellertid inget i hans dokumentation som ger vid handen att han tog del av resultatet av sådana kontroller.

A-son har i ett kompletterande yttrande till myndigheten lämnat en redogörelse för uppbyggnaden av internkontrollsystemet beträffande treasuryfunktionen. RN ifrågasätter inte denna redogörelse men konstaterar samtidigt att han varken genom sin dokumentation eller sina yttranden till myndigheten har gjort sannolikt att han vid revisionen av räkenskapsåret 2008 utförde någon verifierande granskning av dessa rutiner eller gjorde någon mer detaljerad bedömning av dessa. RN kan inte dra någon annan slutsats än att hans revisionsåtgärder i detta hänseende har varit otillräckliga.

Det schweiziska dotterbolagets revisorer hade granskat den interna kontrollen i dotterbolaget och därvid inte rapporterat något som tydde på några väsentliga brister. Värde av denna granskning får dock anses begränsat när det gäller att ta ställning till hela koncernens interna kontroll inom treasuryområdet. Enligt A-son ansvarade dotterbolaget för back office-funktionen medan front office-funktionen sköttes av koncernens personal i Sverige. En granskning av endast dotterbolaget kan därför inte ge en samlad bild av den interna kontrollmiljön.

A-son har vidare hänvisat till en rapport från revisorer vid en revisionsbyrå i Schweiz som koncernen tidigare hade anlitat och framhållit att rapporten inte innehöll något som indikerade att den interna kontrollen inte skulle fungera tillfredsställande. RN konstaterar att rapporten utgjorde endast en avrapportering av visst arbete som de schweiziska revisorerna hade fått i uppdrag att utföra och att den inte avsåg någon självständig genomgång eller någon egen utvärdering utförd av dessa revisorer.

Sammanfattningsvis gör RN bedömningen att A-son varken genom sin dokumentation eller genom de uppgifter han har lämnat till myndigheten har gjort sannolikt att han har vidtagit tillräckliga åtgärder för att förvissa sig om att koncernens interna kontroll beträffande treasuryhanteringen var så tillförlitlig att han vid sin revision kunde förlita sig på densamma. Enligt RN:s bedömning skulle A-son, mot bakgrund av vad som anförts ovan om revisionsrisken, ha vidtagit en grundligare granskning av den interna kontrollen i detta avseende. Genom att göra en – mot bakgrund av vad han kände till om de inneboende riskerna i bolaget – otillräcklig granskning av bolagets interna kontroll avseende treasuryfunktionen har A-son åsidosatt god revisionssed.

Vad därefter avser granskningen av säkringarnas effektivitet gör RN följande bedömning.

En förutsättning för att säkringsredovisning ska få tillämpas är att ett antal villkor som anges i IAS 39 p. 88 är uppfyllda. Ett sådant villkor är att säkringarna förväntas vara mycket effektiva i att uppnå motverkande förändringar i verkligt värde eller kassaflöden som är hänförliga till de säkrade riskerna, IAS 39 p. 88 b). Detta förutsätter i sin tur dels att det inte föreligger någon översäkring, dvs. att föreliggande säkringar helt motsvaras av säkrade poster eller transaktioner, dels att graden av samvariation ligger inom intervallet 80–125 procent, dvs. att de säkrade kontraktens värde och säkringarnas värde inte avviker från varandra i större utsträckning än så, IAS 39 p. VT 105. Ett annat villkor för att säkringsredovisning ska få tillämpas är att bolaget har en dokumentation av säkringsförhållandena som bland annat innefattar bolagets bedömning av säkringarnas effektivitet, IAS 39 p. 88 a).

RN konstaterar att A-son har granskat effektiviteten i bolagets säkringar såtillvida att han har kontrollerat eventuell förekomst av översäkring. Vad därefter avser granskningen av graden av

Samvariation och bolagets dokumentation av dess bedömning av säkringarnas effektivitet har han endast uppgett att sådan granskning har skett. Han har emellertid inte beskrivit granskningen närmare och inte heller verifierat uppgiften med någon egen granskningsdokumentation. RN finner att han inte har gjort sannolikt att han har utfört någon tillfredsställande granskning av graden av samvariation. Inte heller har han gjort sannolikt att han har utfört någon godtagbar granskning av bolagets dokumentation av säkringsförhållandena. Dessa granskningsmoment är av central betydelse vid bedömning av bolagets säkringar. RN finner att A-son även genom sin underlåtenhet i dessa avseenden har åsidosatt god revisionsssed.

3 Dokumentation

Vid genomgång av A-sons dokumentation har RN konstaterat följande.

Dokumentationen av granskningen av koncernredovisningen har upprättats på kopior av bolagets arbetspapper. Det finns även en elektronisk revisionsakt som innehåller ett arbetsprogram, vilket dock inte är ifyllt och således saknar hänvisning till vad som faktiskt har gjorts. Det kan inte heller i övrigt utläsas av arbetspapperen om granskningsstegen i programmet har genomförts. Av arbetspapperen framgår det att viss granskning har utförts. Det är dock inte möjligt för någon som inte har deltagit i revisionen att följa granskningsarbetet med stöd av den dokumentation som finns i pappersformat.

Som framgår av avsnitt 2 ovan hade bolaget ett schweiziskt dotterbolag som bedrev treasuryverksamhet. Redovisningen i det bolaget upprättades det aktuella räkenskapsåret enligt schweiziska redovisningsprinciper som avviker från International Financial Reporting Standards (IFRS). Bolaget hade per balansdagen den 31 december 2008 realiserade förluster på terminskontrakt som hade ingåtts av det schweiziska dotterbolaget. Den latent skattefordran som följde härav redovisades till svensk skattesats och behölls till fullt värde medan underskottsavdrag skrevs bort. Någon dokumentation av A-sons överväganden i dessa avseenden finns inte.

Vidare framgår av avsnitt 2 ovan att A-son har redogjort för ett flertal granskningsåtgärder vad avser bolagets treasuryfunktion. Dessa åtgärder är i stor utsträckning bristfälligt dokumenterade. Till exempel kan det inte utläsas av dokumentationen hur granskningen av effektiviteten i säkringarna utfördes. A-son har i yttrande till RN uppgett att han vid kontroll av förekomsten av översäkringar tog del av en specifikation av föreliggande säkringar fördelade per valutapar. Detta framgår dock inte av dokumentationen. Vidare har A-son på flera ställen endast noterat att bolagets företrädare "berättar" om vissa förhållanden och rutiner. Av dokumentationen framgår emellertid inte om han granskade de erhållna uppgifterna.

A-son har uppgett följande.

Beträffande koncernredovisningen finns det ett arbetsprogram i den elektroniska revisionsakten, men det var inte ifyllt vid tiden för RN:s kvalitetskontroll. Det var dock det arbetsprogrammet som följdes vid granskningen av koncernen.

Dokumentationen av hans överväganden och åtgärder i fråga om skillnader mellan schweiziska redovisningsprinciper och IFRS kunde ha varit tydligare. Beträffande finansiella poster skedde justering till IFRS på koncernnivå. Det var uppenbart att skillnaden mellan schweiziska redovisningsprinciper och IFRS för övriga poster inte kunde vara väsentliga för koncernredovisningen. Någon särskild dokumentation av detta upprättades därför inte. Även dokumentationen av revisionsteamets ställningstaganden i frågan om värderingen av den latent skattefordran kunde ha varit mer fullständig.

Då det anges i dokumentationen att någon ”berättar” något eller att det har skett en ”genomgång” ska detta även uppfattas så att revisionsteamet tog del av aktuella underlag och förvissade sig om att det fanns en integritet i materialet. Eftersom risken för översäkning bedömdes som mycket låg, valde han att inte arkivera den specifikation som granskades.

RN gör följande bedömning.

En revisor ska enligt god revisionsred dokumentera dels sådana förhållanden som har betydelse för att ge bevis till stöd för uttalandena i revisionsberättelsen, dels sådana förhållanden som utgör bevis för att revisionen har planerats och utförts enligt god revisionsred. Bestämmelser om dokumentation finns i 24 § revisorslagen och 2, 3 och 5 §§ Revisorsnämndens föreskrifter om villkor för revisorers och registrerade revisionsbolags verksamhet (RNFS 2001:2). Dokumentationen ska vara tydlig och sammanställd på ett överskådligt sätt. Av dokumentationen ska bland annat framgå hur granskningen har planerats, vilken granskning som har genomförts, vilka iakttagelser som har gjorts och vilka slutsatser som har dragits. Underlåtenhet att fullgöra dokumentationsskyldigheten på ett riktigt sätt bedöms som allvarlig eftersom den försvårar en analys och en tillfredsställande bedömning av arbetet i efterhand.

RN konstaterar att A-sons revisionsdokumentation av flera väsentliga granskningsmoment är bristfällig. Vad gäller granskningen av koncernredovisningen kan noteras att granskningsprogrammet inte är ifyllt och att det således inte finns några hänvisningar från detta till de granskningsåtgärder som har utförts. Det är inte heller möjligt att utläsa av de arbetspapper som finns i vad mån granskningsstegen i programmet har genomförts. Den dokumentation som finns i pappersformat av granskningen av koncernredovisningen går inte att följa för någon som inte har deltagit i revisionsarbetet. Även beträffande det schweiziska dotterbolaget och frågan om effekterna av att detta inte tillämpade IFRS samt överväganden kring de skattefordringar som uppstod till följd av förluster på terminskontrakt i dotterbolaget konstaterar RN att dokumentation saknas om väsentliga överväganden som A-son säger sig ha gjort. Vidare föreligger det brister i dokumentationen av den granskning i fråga om treasury som behandlas i avsnitt 2 ovan, vilket även A-son har medgett. Sammanfattningsvis konstaterar RN att A-son vid sin revision har underlåtit att dokumentera ett flertal viktiga granskningsåtgärder och överväganden, vilket har försvårat genomförandet av RN:s kvalitetskontroll. Genom denna underlåtenhet har han åsidosatt god revisionsred.

4 Sammanfattande bedömning

Vid bedömningen av A-sons revisionsinsats måste man till att börja med beakta att det var fråga om revision av ett börsnoterat bolag. Att vara revisor i ett bolag som vänder sig till allmänheten för sin finansiering och som har fått förtroendet att noteras på en reglerad marknad innebär ett stort åtagande för en revisor. Kraven på det arbete som ligger bakom en revisors uttalanden i revisionsberättelsen för ett sådant bolag måste sättas särskilt högt samtidigt som de överväganden som revisorn i bolaget har att göra ofta är mer komplicerade än vad som är fallet i andra bolag.

RN har i de föregående avsnitten konstaterat att A-son har åsidosatt god revisionsred genom att utföra en – mot bakgrund av vad han kände till om de inneboende riskerna i bolaget – otillräcklig granskning av bolagets interna kontroll såvitt avser treasury. Han har även utfört en otillräcklig granskning av effektiviteten i bolagets säkringar och av bolagets dokumentation av denna. Dessutom har han i strid med god revisionsred underlåtit att dokumentera sitt arbete i flera viktiga avseenden.

A-son har därigenom åsidosatt sina skyldigheter som revisor och han ska därför meddelas en disciplinär åtgärd. Vid valet av disciplinär åtgärd väger RN in – förutom vad som har sagts ovan om att det var fråga om revision av ett börsnoterat bolag – att det rörde sig om granskning av en väsentlig post med hög inneboende risk samt att postens stora volym med hänsyn till koncernens resultat, ställning och omsättning måste anses ha varit av stor betydelse för det redovisade resultatet i koncernen. Med hänsyn till detta finner RN att det som läggs A-son till last är allvarligt. Han ska därför meddelas varning.

Med stöd av 32 § andra stycket revisorslagen (2001:883) meddelar RN A-son varning.

Ärendet har avgjorts av RN genom dess tillsynsnämnd. I beslutet har deltagit hovrättspresidenten Sten Andersson, ordförande, justitierådet Kristina Ståhl, vice ordförande, rättschefen Vilhelm Andersson, advokaten Rune Brännström, auktoriserade revisorn Helena Dale, avdelningschefen Eva Ekström, auktoriserade revisorn Ola Forsberg, direktören Per-Ola Jansson och skattejuristen Kerstin Nyquist. Vid ärendets slutliga handläggning har i övrigt närvarit direktören Peter Strömberg, chefsjuristen Adam Diamant, experten Olof Herolf, avdelningsdirektören Björn Fredljung samt chefsrevisorn Inger Blomberg som föredragit ärendet.